

Pustni sprevodi

Zapisano po pripovedovanju in zapiskih Janeza Palčiča, Antona Beleta, Janka Kobentarja, Borisa Dolžana, Cvete Veber, Janeza Tarmana in Bena Gaserja ter glede na pridobljene fotografije in objave v časopisu Železar.

Zbrana pripovedovanja, zapisi ter slikovno gradivo o pustnih sprevodih na Hrušici kažejo na bogato in dolgo zgodovino. Na žalost je spomin zlasti na starejše dogodke okrnjen, posebej težko ga je dopolniti tudi zaradi dejstva, da je bil arhiv DPD Svoboda Hrušica uničen. Da začetki hruščanskih pustnih sprevodov segajo že v čas med obema vojnama, dokazujejo fotografije iz arhiva Janeza Tarmana, na katerih je prikazana ladja Titanic. Izdelana je bila leta 1937, imela je svojo mornarico (Rudolf Jamšček, Tina Polka, Štefan Potočnik...) ter kapetana Johana Nikoliča. V okviru pustnega sprevoda so ladjo s posadko na poti na Jesenice spremljali tudi njen graditelj Johan Ambrožič, ki se je na pot odpravil s kolesom, Stanko Marinčič s konjem ter v pajaca oblečeni Nace Kaplan.

Po vojni sta organizacijo pustnih sprevodov prevzeli krajevna skupnost in DPD Svoboda Hrušica. Le ti so potekali na delovni dan, vedno pa je bila predstavljena določena aktualna tematika. Pusta skupaj s sprevodom niso vozili, ampak so ga postavili na pustni torek v gostilno pri Pajerju. Tam je potekalo kropljenje, potem pa so ga odpeljali do savskega mosta in ga tam zažgali. Včasih se je zgodilo, da so ga zažgali kar pred vrati gostilne, ob eni od takih prilik pa so se med seboj celo stekli.

Pred pustnimi povorkami so vlekli tudi ploh, in to takrat, kadar se do pusta nihče ni poročil. Smreko so požagali in olupili so lubje. Pustili so le vrh smreke in ga okrasili. Smreko so naložili na posmojke in rtiče ter jo pripeljali s konjem na vas. Ob eni od vlek so izbrali preveliko smreko in se jim je ta zagozdila pri Štritof. Če bi jo poskusili spraviti naprej, bi lahko podrla hlev pri Prinku in Šmonovo hišo, zato so jo prežagali na polovico. Ponovno so jo sestavili na vasi, rez pa skrili pod vencem iz smrečja. Program, ki je potekal ob vleki, je bil usmerjen v aktualne dogodke, kritiko politike in določenih vaščanov. Sledila je prodaja ploha, ki ga je ponavadi kupil lastnik žage. Eno leto ga je odkupila Rovtarjeva Minca. Denar so fantje porabili za pustovanje.

Pustni sprevodi so s Hrušice proti Jesenicam krenili tako, da so prispeli tja okoli druge ure popoldan, ko se je zaključila izmena v Železarni. Potekal je do Čufarjevega trga, včasih pa so pot nadaljevali tudi do Javornika. Na poti so imeli postanke pred bolnico, na Plavžu, pred železniško postajo, ob vračanju domov pa še pred Murko. Spremljala jih je policija, ki je poskrbela, da je bila cesta prosta. Dogodka se je vedno udeležila velika množica ljudi, saj je bil vnaprej najavljen preko plakatov. Gledalci so maškare pozdravljali, prinesli so jim pijačo, hrano in denar, kar je bil razlog, da so se maske vrnile nazaj na Hrušico rahlo okajene.

Hruščani so uporabljali za pustne sprevode svoj prapor, ki na žalost ni ohranjen. Vedno je bil obešen na čelu glavnega vozila. Šlo je za rdečo hruško na beli podlagi. Poleg tega so bila vsa spremljevalna vozila opremljena z zastavicami z istim znakom. Prapor in zastavice je izdelala Slavka Gaser. Ko so se pripravljali rekviziti za pustne povelje, je bilo vedno dovolj ljudi za delo in vedno je vladala dobra volja. Rekvizite so večinoma izdelovali sami. Tako je na primer Slavka Gaser šivala obleke, zastave, izdelovala stvari iz papirja... Priprave na pusta so doma tekle približno kakšen teden prej, zunaj doma pa mesec ali več prej. Na »delovišču«, kjer so pripravljali glavne rekvizite, je bilo vsak dan ogromno domačinov, ki so pomagali ali le opazovali priprave. Za vsebino in obseg prireditve je bilo potrebno pridobiti soglasje upravnih organov, ki ga včasih niso izdali. Tako nismo smeli pripraviti mrliških vežic. Večina izdelkov je bila umetniških, saj sta zahtevnejše risbe narisala slikarja Dolika Rudi Reichmann in Bruno Gregorčič.

Na dan povelja so se zbrali na Placu in spremljali maske na Jesenice. Glavni program se je ponavadi odvijal na Čufarjevem trgu. Vključeval je kratek govor glavnih mask, v katerem je bilo povedano, kaj sprevod predstavlja in zakaj so se v tistem letu odločili za izbrano temo. Tematika se je iz leta v leto spreminjala in se je navezovala na aktualno dogajanje v tistem obdobju. Ugotovimo lahko, da ta dogajanja niso bila le splošna (na primer: tanker Naftagas), ampak je šlo tudi za opozarjanje občine Jesenice na pomanjkljivosti na Hrušici (na primer: nova pošta, gradnja blokov...). Nekaterih tem se sogovorniki bolj natančno spominjajo in bodo v nadaljevanju podrobneje predstavljene, druge pa na tem mestu zgolj omenjam (na primer: tramvaj, kit, vesoljska ladja Lajka...), saj o njih ni podatkov. Skoraj nemogoče pa je bolj natančno časovno rekonstruirati, katero leto se je kakšna prireditev odvijala.

Za enega od prvih povojnih sprevodov je bila izdelana raketa in pripravljena na izstrelitev iz izstrelitvene rampe. Sledila je izdelava ladje Partizanka, ki je bila narejena na vozu in so jo peljali na Jesenice s konjem. Na enak način so peljali tudi ladjo Jugolinija. Nato je bila leta 1953 izdelana ladja Golica in s kamionom so jo peljali na Jesenice. Imela je svojo mornarico, na poti jo je spremljala godba. Mornarji na ladji so bili oblečeni v bele srajce, nosili so temne hlače in mornarske kape z rdečo zvezdo. Ladja je bila opremljena s topovi, na dimniku je imela jugoslovansko zastavo.

Cirkus so peljali na treh vozovih s konji, sprevod so spremljali tudi konjeniki. Njegov direktor je bil Franc Kobentar. Na enem vozu se je peljala godba, sedela je na pritrjenih klopeh. Ko je voznik prehitro zapeljal v ovinek, so se klopi z godbeniki prekucnile. Cirkus je imel svojega psa, ki so ga pobarvali na zeleno, ter živalski vrt, ki je bil postavljen na enem od vozov. Na vhodu v živalski vrt je Langus pobiral vstopnino in posamezne stranke spuščal v prostor. Tam je sedel Štefe, ki je v knjigi obiskovalcu pokazal zeleno žival. Obiskovalcem je zabičal, da ne smejo izdati, kje so žival videli, saj se bodo pri tem osmešili. Ogledi živalskega vrta so potekali na treh lokacijah in so trajali približno eno uro.

Sprevod Ciganov, ki ga je podrobneje predstavil Janez Palčič v svojem zapisu in ga povzemam pri opisu dogodka, je bil verjetno predstavljen okoli leta 1960. Za omenjeno temo so se izdelovalci odločili, ker so na Jesenicah pogosto obravnavali Hrušico kot »zaostalo« vas. Tako je bilo pogosto slišati, da so Hrušičani Cigani in Hrušica ciganska vas. Maske so se zbrale pred gostilno Očepek in krenile v smeri Jesenic. Povorka je bila razdeljena na dva dela. V prvem delu so bili večinoma cigani. Na čelu povorke je bil Franc Kobentar mlajši. Oblečen je bil v Cigana, s seboj je vodil zeleno pobarvanega psa bernandinca. Za njim so na vprežnem vozu peljali kokoši, race, gosi in zajce ter zadaj privezane koze in ovce. Sledil je bogatejši cigan, katerega masko je predstavljal Janez Palčič. Bil je lepo oblečen, nosil je nakit, predstavljal pa starosto Ciganov. V pletenem vozičku z visokimi kolesi so s seboj peljali tudi ciganskega otroka. V njega je bil zamaskiran upokojenec Tarman. Imel je velike brke in steklenico vina na dudico. Drugi del povorke so sestavljali konjenik v narodni noši, ostale maske, godba na pihala in krajani Hrušice.

Sledila je leta 1965 predstavljena »Misija dobre volje«. Tema se je navezovala na problematiko izgradnje blokov na Hrušici. Na Jesenicah se je namreč pospešeno gradilo, na Hrušici pa ne. Zato so izdelali blok in ga odpeljali na Jesenice, da bi pokazali, kakšnega bodo sami postavili. Glavna akterja povorke, ki sta predstavljala funkcionarja, sta bila Janez Palčič in Tone Zalokar. Oblečena sta bila v temni obleki, na glavi sta imela elegantna klobuka, na oblekah pa kolajne z nagimi ženskami. Pustni karneval na Jesenicah je tisto leto organiziralo turistično društvo v sodelovanju z gledališčem »Toneta Čufarja« in drsalno-kotalkarskim klubom. Prireditev je bila posebej predstavljena v časopisu Železar in Hrušičani so bili za svojo predstavitev posebej pohvaljeni.

Tanker, poimenovan »Naftagas« Hrušica, s katerim so izdelovalci opozarjali na pomanjkanje naftnih derivatov, je bil izdelan leta 1974. Gradnja sedemnajst metrov dolge ladje je potekala najprej pred kulturnim domom, nato pa so jo zaradi velikosti ladje nadaljevali na dvorišču pred Dolžanovo hišo. Po pripovedovanju je bilo tisto zimo lepo vreme in so dela lahko potekala zunaj.

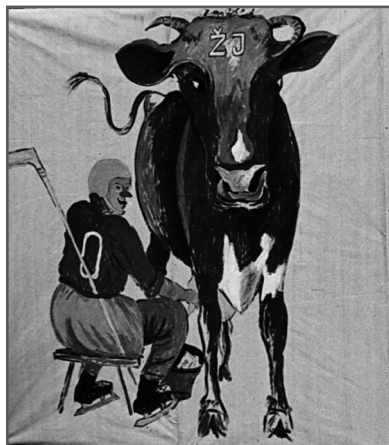

Tanker Naftagas Hrušica
(Last J. Palčič)

Pri delu je sodelovalo veliko Hrušičanov, ki jim je Dolžanova mama kuhala kavo. Za izgradnjo ogrodja ladje so uporabili ostrešje stare Dolžanove hiše. Leseno konstrukcijo so obdali z nepremočljivim papirjem za zavijanje pločevine, ki so ga dobili iz železarne. Ostale materiale, ki so jih potrebovali, so dobili na železnici, krajevni skupnosti in pri krajanih. Tanker je bil postavljen na kamion, ki ga je posodil Janko Kobentar in je bil dva tedna parkiran na dvorišču pred Dolžanovo hišo, da so ga lahko opremili. S samim ogrodjem tankerja so ga tako prekrili, da sploh ni bil viden. Janko Kobentar je pri vožnji gledal skozi luknje, ki so jih izdelali na sprednji strani ladje. Ko je bila gradnja končana, je bila zaradi varnosti izdana prepoved izhoda na cesto, vendar so v končni fazi dovoljenje le pridobili. Sprevod, ki ga je sestavljalo več vozil, je krenil s Hrušice proti Jesenicam do takratnega Titovega trga (današnji Čufarjev trg). Tanker je bil tako velik, da so morali pod železniškim podhodom (pri Palčič) dimnik zložiti, da so lahko nadaljevali pot.

Posadko je sestavljalo od 15 do 20 oseb. Kapetan je bil Janez Palčič, njegov namestnik pa Marjan Gaser. Večino ostalih članov so predstavljali mornarji v modro belih uniformah. Na fotografijah opazimo na ladji tudi dva Arabca in harmonikaša. Poleg tankerja so bili v sprevodu še trije motorji, urejeni v spremljevalne čolne, ki so jih vozili Vlado Dolžan, Luka Zupan in Henrik Slivnik. Na drugem kamionu, ki ga je posodil privatnik Homec z Jesenic, se je peljala hrušičanska godba na pihala. Sprevod je spremljala še hrušičanska policija s svojim vozilom ter posebno torpedno vozilo, ki ga je predstavljala fičko z raketo, imenovano »cenolet«. Vozil ga je Tomaž Klinar. Posebej zanimiv je bil postanek, ki so ga opravili pred Murko na Jesenicah. Na tankerju so imeli gašperček, ki so ga kurili, da se je iz dimnika valil dim. Kuril ga je Marjan Šušteršič in ga je ob tem postanku tako naložil, da se je ladja skoraj vžgala. Leto kasneje so predstavili Železarno kot molzno kravo. Železarna Jesenice je bila edini financer hokeja na Jesenicah in spraševali so se, kje so drugi financerji, ki bi pomagali. Večino rekvizitov so sestavili pred kulturnim domom na Hrušici. Hokejsko halo, ki so jo postavili na Čufarjevem trgu, je vozil s svojim kamionom Janko Kobentar. Iz hale se je občasno pokazal kakšen utrujen hokejist, odigrali pa so tudi hokejsko tekmo.

V letu 1987 se je odvijal eden od zadnjih pustnih sprevodov in je predstavljal staro in novo pošto na Hrušici. Stara pošta je delovala v kraju že v času gradnje železniškega predora, in sicer v hiši,

Del pustnega spreveda 1975
(Last J. Palčič)

kjer danes stanuje Cveta Veber. Ko je bil predor dokončan, so pošto zaprli. Nato pa se je dolgo časa govorilo, da bo na Hrušici spet delovala pošta, pa se to ni uresničilo. Tako so se Hrušičani odločili, da jo bodo postavili kar sami in jo prestavili v pustnem sprevodu na Jesenice. Izdelovanje obeh poštv je potekalo na odru v Domu. Po delih so ju znosili ven in sestavili. Sprevod je potekal po glavni cesti s Hrušice do Jesenic. V kočiji so se peljali minister za promet, njegova žena ter župnik. Sledili sta obe pošti. Staro pošto, na kateri je bil napis »Prvi predor – prva pošta v Republiki«, so peljali na vozu z vpreženim konjem. Novo pošto z napisom »Drugi predor – nova pošta v KS Hrušica« so peljali s kamionom. Spremljevalci so bili oblečeni v stare in nove poštarke obleke. Sledil je še en kamion, ki ga je peljal Anton Bele, posodilo pa podjetje Elim. Na njem je bila godba, ki je ves čas spremljala sprevod. Za pustne sprevode so imeli posebne uniforme, predelane železarske delovne obleke, okrašene z barvnimi trakovi in kape. Glavni program se je odvijal na območju za današnjo Abanko. Janez Palčič je predstavljal ministra za promet, Slavka Gaser je bila njegova žena. Slednjo, ki je bila oblečena v sposojeno obleko iz gledališča, so na dan sprevoda prišli kar v službo iskat. Minister je imel govor, nato pa je Kaplanov Stane, ki je bil župnik, staro pošto zaprl in blagoslovil novo. Kaplan je imel v mašni knjigi podobice nagih žensk, ki jih je delil med gledalce. Janko Veber je bil stražnik, ki je stražil ministra in njegovo ženo.

Z organizacijo pustnih sprevodov so počasi prenehali, še posebej, ko je zaključil s sodelovanjem predsednik krajevne skupnosti in idejni vodja Berti Brun. Pustovanja so spet obudili leta 2000 člani društva Ruševci, ki so se za to odločili na enem od svojih sestankov. Današnji pustni sprevodi se razlikujejo od nekdanjih zlasti po tem, da potekajo le po Hrušici, vključujejo prevoz pusta in se odvijajo na sredo. Pust leži v nekdanji gostilni Kopitar do srede popoldne, nato pa ga naložijo na prikolico, ki jo pelje traktor. Sprevod predstavlja še ena prikolica, na kateri je predstavljeno določeno aktualno dogajanje (na primer: papa mobil, hokejska hala, Piranski zaliv ...), spremljajo pa ga tudi ostale maske. Izpred gostilne krene sprevod do »vasi« in nato proti Belemu polju. Požig pusta se izvrši na mostu pri gostilni.

Minister pošte Hrušica z ženo
leta 1987 (Last J. Palčič)